

Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tadeusz Żeleński-Boy, *Wstęp*, [w:] tegoż, *Skąpiec*, Wrocław 1947, s. 15.
- Źródło: Molière, *Świętoszek*, *Skąpiec*, Warszawa 1985, przeł. Tadeusz Żelenski-Boy.

Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Z czego wynika ponadczasowa popularność sztuk Moliera? Dlaczego wciąż robią na nas wrażenie ich bohaterowie? Na czym polega komizm tych postaci?

Molier, znakomity komediopisarz, stworzył satyryczny obraz społeczeństwa francuskiego XVII wieku i galerię typów ludzkich. W ten sposób obnażył hipokryzję dewotów, snobizm światowców, manię bogacenia się za wszelką cenę. *Skąpiec* to jedna z jego najbardziej znanych sztuk i przykład tzw. bohatera molierowskiego – wprawdzie śmiesznego, lecz jednocześnie tragicznego. W sztuce Moliera niezwykle istotny jest aspekt etyczny: jej przesłanie to przestroga dla czytelników, co może stać się z człowiekiem, któremu pieniądze przesłoniły cały świat.

Twoje cele

- Przeanalizujesz fragmenty sztuki Moliera *Skąpiec*.
- Scharakteryzujesz bohatera *Skąpca*, odwołując się do sytuacji, w których ukazana jest ta postać.
- Sformułujesz rozbudowaną odpowiedź na pytanie, jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka.

Przeczytaj

Charles-Antoine Coypel, *Molière*, 1730

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Molierowski *Skąpiec*, komedia wszech czasów, został wystawiony po raz pierwszy w 1668 roku w Paryżu. W tytułowej roli wystąpił sam autor.

Czy tak straszliwe skąpiradło, jak opisał swego bohatera Molier, mogłoby istnieć w realnym świecie? Zapewne nie, komedia posługuje się bowiem [karykaturalnym](#) przerysowaniem, by uwypuklić rysy portretowanej postaci. Harpagon jest zresztą nie tylko śmieszny, jest także, a może przede wszystkim, straszny. Tadeusz Żeleński-Boy pisał we wstępie do tłumaczenia *Skąpca*:

” Tadeusz Żeleński-Boy

Wstęp

Skąpstwo, w tym nasileniu, w jakim widzimy je u Harpagona, posiada dwa oblicza: jedno straszne, odrażające, drugie komiczne swą prostolinijnością, rozbijające przez naiwność jego monomanii.

Wstręt i grozę budzi w nas jako lichwiarz bez czci i wiary, jako twardy, obojętny i samolubny ojciec; ale raz po raz wyrwie mu się jakieś naiwne powiedzenie budzące w nas myśl: „Ależ to chory człowiek”. Ilekroć wrażenie grozy mogłoby przeważyć, Moliere, z niezwykłą zręcznością, wysuwa na pierwszy plan wrażenie niedorzeczności.

Źródło: Tadeusz Żeleński-Boy, *Wstęp*, [w:] tegoż, *Skąpiec*, Wrocław 1947, s. 15.

Moliere utrzymuje więc komediowy ton. Być może dlatego, że w ten sposób łatwiej mu przekonać czytelników, że w pogoni za pieniędzem nie wolno wyrządzać krzywdy ludziom.

” Moliere

Świątoszek, Skąpiec

AKT TRZECI

Scena 1

HARPAGON, KLEANT, ELIZA, WALERY, PANI CLAUDE z miotłą w ręce, JAKUB, SZCZYGIEŁEK, ŻDZIEBEŁKO

HARPAGON

Dalej, chodźcie tu wszyscy; dam wam rozkazy na dzisiaj i wyznaczę każdemu jego zajęcie. Chodź no tu, pani Claude, zacznijmy od pani.

Pani Claude zbliża się z miotłą

Dobrze, już pod broń. Tobie więc powierzam obowiązek posprzątania w całym mieszkaniu; proszę tylko nie ścierać mocno: to bardzo niszczy. Prócz tego oddaję pani podczas wieczery nadzór nad butelkami; jeśli się któraś gdzieś zawieruszy albo też jeśli się coś stłucze, pani będzie za to odpowiadać; wytrąci się z zasług.

JAKUB

na stronie

Roztropny wymiar kary.

HARPAGON

do pani Claude

No, ruszaj pani.

Scena 2

*HARPAGON, KLEANT, ELIZA,
WALERY, JAKUB, SZCZYGIEŁEK,
ŻDZIEBEŁKO*

HARPAGON

Ciebie, Żdziebełko, i ciebie,
Szczygiełek, przeznaczam do
płukania szklanek i nalewania
wina, ale tylko wówczas, gdy ktoś
będzie miał pragnienie, a nie wzorem tych błaznów lokai, co to
naprzykrzają się ludziom i namawiają do picia, kiedy się nikomu o tym
nie śniło! Czekaście, aż ktoś poprosi, i to niejednym razem, a pamiętajcie
przy tym nie żałować wody.

JAKUB

na stronie

Tak. Czyste wino uderza do głowy.

SZCZYGIEŁEK

Czy mamy zdjąć [płótnianki](#)?

Ilustracja do francuskiego wydania *Skąpca*,
1682

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

HARPAGON

Tak, kiedy ujrzycie, że goście się już schodzą, a pamiętajcie nie zniszczyć liberii.

ŻDZIEBEŁKO

Ale kiedy, proszę pana, mój kaftan po jednej stronie strasznie poplamiony olejem...

SZCZYGIEŁEK

A znowu moje szarawary całkiem podarte z tyłu, tak, że uczciwszy uszy, widać mi...

HARPAGON

do Szczygiełka

Sza! Trzymaj się zręcznie koło ściany i obracaj się zawsze frontem.
do Żdziebełka, pokazując mu, w jaki sposób ma trzymać kapelusz przed sobą, aby zasłonić płamę z oleju

A ty, kiedy będziesz usługiwał, trzymaj zawsze kapelusz w ten sposób.

[...]

Scena 5

HARPAGON, WALERY, JAKUB

[...]

HARPAGON

A teraz, Jakubie, trzeba wychędożyć karocę.

August Wilhelm Iffland, *Harpagon i La Flèche*, 1810

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

JAKUB

Niech pan czeka: to do [stangreta](#). Wkłada płaszcz
Powiada pan...

HARPAGON

Źe trzeba wychędożyć karocę
i mieć konie w pogotowiu.
Zawiesziesz na jarmark...

JAKUB

Pańskie konie? Ależ, dalibóg, one
po prostu z nóg lecą! Nie
powiem panu, że leżą na

podściółce: biedne zwierzęta nie wiedzą, co to podściółka, nie ma co
o tym gadać! Ale trzyma je pan na tak ścisłym poście, że to już ledwie
cienie, widma, szkielety, a nie konie.

HARPAGON

Wielka krzywda! Cały dzień nic nie robią.

JAKUB

Pan myśli, że kto nic nie robi, to już jeść nie potrzebuje? Lepiej by
wyszło na zdrowie biednym bydlątkom pracować porządnie, ale za to
najeść się do syta. Serce się kraje patrzeć na tę mizериę! Bo, koniec
końców, człowiek ma serce dla swoich koni: zdaje mu się, że sam
cierpi, kiedy patrzy na ich niedolę. Od ust sobie codziennie odejmuję,
aby je pożywić; to, proszę pana, trzeba być z kamienia, aby tak nie
mieć litości nad bliźnim.

HARPAGON

Niewielka praca odwieść panienci na jarmark.

Źródło: Moliere, *Świętoszek, Skąpiec*, Warszawa 1985, przeł. Tadeusz Żelenski-Boy.

Słownik

karykatura

(wł. *caricatura*) – obraz lub opis uwydatniający i wyolbrzymiający charakterystyczne cechy postaci, przedmiotów, zjawisk itp. aż do śmieszności

Audiobook

Konstruowanie pracy na temat:

Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka? Odpowiedz na pytanie, analizując fragmenty *Skąpca* Moliera i odwołując się do znajomości tekstu sztuki.

Polecenie 1

Redagując wstęp swojej pracy, zwróć uwagę na symboliczne znaczenie tytułu, który odgrywa kluczową rolę dla wymowy sztuki.

Polecenie 2

Ważną częścią pracy będzie charakterystyka Harpagona. Przygotowując ją, pamiętaj, że *Skąpiec* to komedia, więc cechy postaci są celowo przerysowane. Wyjaśnij, jaki efekt uzyskał Moliere, posługując się karykaturą w konstrukcji głównego bohatera.

Audiobook

Polecenie 1

Harpagon opisany przez Moliera jest śmieszny, ale swoim postępowaniem krzywdzi ludzi, którzy go otaczają. Zastanów się, czy teza, że Harpagon to człowiek zły, jest uprawniona. Sformułuj dwa argumenty za lub przeciwko niej.

Polecenie 2

Wróć do pytania postawionego w temacie pracy: Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka? Zastanów się i odpowiedz, kogo dotyczy to pytanie.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przypomnij sobie inne postaci literackie lub filmowe, których losy zostały zdeterminowane przez wartości materialne. Opisz, jakie cechy łączą tych bohaterów z Harpagonem?

Ćwiczenie 2

Sformułuj wnioski w kontekście tematu pracy. Możesz odwołać się do czasów współczesnych. Zdecyduj, czy przesłanie sztuki Moliera jest dziś aktualne.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje fragmenty sztuki Moliera *Skąpiec*,
- Charakteryzuje bohatera *Skąpca*, odwołując się do sytuacji, w których ukazana jest ta postać,
- Formułuje rozbudowaną odpowiedź na pytanie, jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja;
- z użyciem e-podręcznika.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka?”. Uczestnicy zajęć zapoznają się z fragmentem utworu dramatycznego w e-materiale: *Jak bardzo*

pieniądze mogą zniszczyć człowieka... Przygotowują się do omówienia tekstu, szukając informacji na temat kontekstu historycznoliterackiego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstu. Będą pełniły rolę ekspertów.

2. **Przekład intersemiotyczny.** Chętny lub wybrany uczeń przygotowuje kolaż lub mem będący ilustracją lub komentarzem do fragmentu utworu dramatycznego w e-materiale: *Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka...* Uczeń powinien umieć opisać swój projekt i uzasadnić swoją interpretację.

Recytacja. Chętne lub wybrane osoby przygotowują głośne czytanie zamieszczonego w e-materiale fragmentu *Skąpca*, z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel pyta o epokę, w której powstała komedia Moliera, i o samego autora. Następnie przygotowane do tego osoby odczytują fragment *Skąpca*. Ilustracją lub komentarzem do tekstu może być mem lub kolaż przygotowany przez uczniów.
Uczniowie dyskutują na temat postawy Harpagona.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie przystępują do analizy i interpretacji *Skąpca*. Pracują w parach. Wykonują wskazane przez nauczyciela polecenia z sekcji „Audiobook 1” i „Audiobook 2”.
Wskazane osoby przedstawiają odpowiedzi, pozostali uczniowie mogą je uzupełniać.

Faza podsumowująca:

1. W dyskusji podsumowującej lekcję nauczyciel wraca do pytania zawartego w temacie lekcji: *Jak bardzo pieniądze mogą zniszczyć człowieka*. Uczniowie odpowiadają, odnosząc się do ustaleń dokonanych podczas analizy fragmentu *Skąpca*.

Praca domowa:

1. Przypomnij sobie inne postaci literackie lub filmowe, których losy zostały zdeterminowane przez wartości materialne. Jakie cechy łączą tych bohaterów z Harpagonem?

Materiały pomocnicze:

- *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, tom 1 i 2, praca zbiorowa, Warszawa 1984.
- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- Sławomir Świontek, *Znak, tekst i odbiorca w teatrze*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać nagrania z sekcji „Audiobook 1 i 2” podczas przygotowań do matury.